

Herman Andreas Kåven med sin søskenflokk og mor nederst til høyre. Foto: privat

Et språk mellom generasjoner

– MIN BESTEFAR OG ARVEN
ETTER FORNORSKNINGEN

SAMMENDRAG

Et språk som en gang fylte hjemmet, forsvant i løpet av én generasjon. Denne oppgaven undersøker hvordan fornorskningspolitikken ikke bare endret samfunnet, men også påvirket valgene som ble tatt rundt kjøkkenbordet i min egen familie. Gjennom bestefars historie, onkelens erfaringer og mine egne refleksjoner, utforsker jeg hvordan et språk kan gå tapt – ikke gjennom brå brudd, men gjennom små, forståelige valg som til slutt blir en ny normal.

Linnea Ebbesvik Kåven

Innholdsfortegnelse

<i>Hvordan kan fornorskningspolitikken ha påvirket min bestefars forhold til det samiske språket og identitet, og hvordan har dette preget de neste generasjonene i min familie?</i>	<i>2</i>
Språket som forsvant	2
Bestefars barndom	4
Når politikk blir hverdag	5
Valget i familien	6
Onkels generasjon: det tause resultatet.....	8
Læstadianismen: vern, vane eller bakgrunn?	9
Meg selv og den tredje generasjonen	10
Konklusjon	12
Referanser	14

Hvordan kan fornorskningspolitikken ha påvirket min bestefars forhold til det samiske språket og identitet, og hvordan har dette preget de neste generasjonene i min familie?

Bestefar. Foto: privat

Språket som forsvant

Min bestefar vokste opp med et språk jeg aldri lærte. Da han var barn, var samisk det språket som fylte hjemmet, mellom søsken, foreldre og hverdagsliv. I dag er språket nesten vekke fra min del av familien. Jeg har vokst opp med et etternavn, en bakgrunn og en tilknytning til noe samisk, men uten selve språket. Det fikk meg til å lure: hvordan kan et språk som en gang var så naturlig, forsvinne på bare én eller to generasjoner?

Da jeg spurte min far hvorfor samisk ikke ble snakket hjemme, fikk jeg ikke noe langt svar. Jeg fikk høre: «Vi snakket ikke samisk hjemme. Og jeg tror det er på grunn av undertrykkelsen».¹ Nettopp dette svaret gjorde meg nok mer nysgjerrig enn om jeg hadde fått en ferdig, utdypet forklaring. For hva betyr egentlig undertrykkelse i en familiehistorie? Hvordan legger man merke til den i et menneskeliv? Og hva skjer når det som en gang ble presset vekk, senere bare oppleves som helt normalt?

I denne oppgaven undersøker jeg min bestefar, Herman Andreas Kåven, og hans forhold til det samiske språket og identiteten. Jeg ser på hvordan fornorskningspolitikken satte dype spor i hans oppvekst, og hvordan disse sporene kan ha påvirket valgene han senere tok som far. Samtidig undersøker jeg litt om læstadianismen også, som var sterkt til stede i mange lokalsamfunn i Nord-Norge, hadde betydning for fellesskap, språk og identitet i hans liv.

For å finne ut av dette bruker jeg både familiens egne fortellinger og historiske kilder. Intervju med bestefar gir et innblikk i hvordan det faktisk var å vokse opp med samisk som morsmål, men med norsk som et nødvendig språk i skolen og i samfunnet. Intervjuet med onkelen min, Ole-Petter Kåven, viser hvordan konsekvensene av disse valgene preget den neste generasjonen. I tillegg bruker jeg intervju med bestemoren min, som gir et viktig perspektiv på hvorfor samisk ikke ble videreført i hjemmet, og hvordan språkvalg også hang sammen med hennes egen bakgrunn og med geografiske forskjeller langs Porsangerfjorden. Sammen med den historiske bakgrunnen om

¹ (Kåven T.-M. E., 2026)

fornorskningspolitikken og læstadianismen gjør dette det mulig å undersøke ikke bare hva som skjedde, men hvordan samtidens historie kunne oppleves innenfra.

Det er likevel viktig å være kritisk til kildene jeg har brukt i denne oppgaven. Intervjuene med bestefar, bestemor og onkel er førstehånds- og andrehåndskilder som gir et særdeles unikt innblikk i familien vår sin historie, men det er lurt å vite at de åpenbart er preget av hukommelse, ettertidsperspektiv og personlige tolkninger de har fått igjennom livsløpet. Bestefar forteller om hendelser som har hendt flere tiår tilbake i tid, og det er derfor mulig at enkelte detaljer enten er glemt bort eller endret ubevisst. På samme måte kan onkels refleksjoner også være påvirket av kunnskap han har fått i voksen alder,² som han også nevner i intervjuet, og ikke nødvendigvis hvordan han faktisk opplevde barndommen sin da han levde den. Det samme gjelder intervjuet med bestemor. Også hennes fortelling er preget av egne erfaringer, egen oppvekst og hvordan hun i ettertid forstår språkvalgene som ble tatt i familien. Samtidig gjør nettopp dette intervjuet det mulig å se at språktapet ikke bare kan forklares gjennom bestefars erfaringer alene, men også gjennom hvordan norsk ble det naturlige fellesspråket mellom foreldrene i hjemmet.³

Mens de historiske kildene om fornorskningspolitikken og læstadianismen gir et mer dokumentert og betrodd bilde, kan de fort generalisere og ikke helt gi et innblikk i individuelle erfaringer. Så ved å kombinere disse kildene og flette de sammen forsøker jeg derfor å kombinere det personlige og historiske, men det er viktig å være klar over at oppgaven bygger på både subjektive, personlige fortellinger og tolkninger av samtidige historiske prosesser.⁴⁵⁶

Denne oppgaven handler derfor ikke bare om politikk og religion i nordområdene. Den handler også om noe som skjedde i min egen familie: hvordan et språk kunne forsvinne, hvordan en identitet kunne bli taus, og hvordan senere generasjoner forsøker å forstå det som gikk tapt.

Fornorskningspolitikken var en statlig politikk som ble ført i Norge fra midten av 1800-tallet og langt inn på 1900-tallet. Målet var å gjøre samer og kvener mer “norske” ved å erstatte språket deres og kulturen deres med norsk språk og norsk identitet.⁷ Dette skjedde blant annet gjennom skolen, hvor undervisningen skulle foregå på norsk, og der samiske barn ofte fikk forbud mot å bruke sitt eget språk. Mange barn ble også sendt på internatskoler langt hjemmefra, noe som gjorde at kontakten med samisk språk og kultur i hverdagen ble svakere.⁸

² (Kåven O.-P. , 2026)

³ (Kåven M. H., 2026)

⁴ (Skogvang, 2026)

⁵ (Høybråten, 2023)

⁶ (Rasmussen, 2026)

⁷ (Skogvang, 2026)

⁸ (Høybråten, 2023)

Fornorskningspolitikken handlet derfor ikke bare om språk i skolen, men om en hard assimilering hvor staten ønsket at minoriteter skulle bli en del av den norske majoritetskulturen.⁹ Etter blant annet kautokeino-opprøret i 1852 ble statens holdning til samene hardere, og assimileringen ble sterkere.¹⁰ Denne politikken fikk store konsekvenser for samiske lokalsamfunn, og særlig for overføringen av språk mellom generasjoner.¹¹ Senere ble alta-saken på 1970- og 1980-tallet et viktig vendepunkt, fordi den satte lys på samisk motstand og bidro til mer bevissthet om den uretten som hadde blitt begått.¹² Dette viser hvordan den politikken ikke bare skjedde gjennom direkte tvang, men også gjennom at mennesker faktisk begynte å tilpasse seg den. Og derfor kunne konsekvensene bli så dype og langvarige.

Bestefars barndom

Min bestefar, Herman Andreas Kåven, ble født 16. juli 1948. Han vokste opp i en stor søskenflokk i et lite sted langs Porsangerfjorden i Finnmark kalt Brenna. Familien besto av tretten barn, og samisk var språket som ble brukt mellom de hjemme i hverdagen. I intervjuet fortalte bestefar tydelig hvor naturlig språket var i familien: «Vi snakket samisk hele tiden hjemme».¹³ Det var språket som sto mellom søsken, mellom barn og foreldre, og generelt i livet i bygda. Norsk var ikke en naturlig del av barndommen hans.

Oppveksten hans var også preget av et lokalsamfunn ganske annerledes enn vi kjenner til i dag. Bestefar fortalte for eksempel: «Det var ikke vei da vi vokste opp, og vi fikk elektrisitet først da jeg var 14-15 år».¹⁴ Bestefar sier også i intervjuet med meg: «Jeg kunne ikke norsk da jeg begynte på skolen».¹⁵ Først flere år senere, i tredje eller fjerde klasse, fikk han hjelp til å lære språket. I løpet av oppveksten bodde han også mange år på internatskole, blant annet i Børselv, Lakselv og Alta. Selv oppsummerer han tiden slik: «Jeg bodde vel over 13 år på internat».¹⁶

Internatskolene var en viktig del av fornorskningspolitikken. Mange samiske barn ble sendt vekk fra hjemmene sine for å gå på skole, og undervisningen ble ført på norsk.¹⁷ På skolen var det ikke lov til å

⁹ (Berg-Nordlie, Fornorsking, 2026)

¹⁰ (Risto, 2026)

¹¹ (Høybråten, 2023)

¹² (Berg-Nordlie, Alta-saken, 2026)

¹³ (Kåven H. A., 2026)

¹⁴ (Kåven H. A., 2026)

¹⁵ (Kåven H. A., 2026)

¹⁶ (Kåven H. A., 2026)

¹⁷ (Høybråten, 2023)

snakke samisk, og lærerne snakket kun norsk. Og for barn som hadde samisk som første språk, slik som min bestefar, betydde det en langt mer krevende skolehverdag.¹⁸¹⁹

Bestefar forteller likevel at guttene fortsatte å snakke samisk med hverandre utenfor klasserommet. Språket forsvant derfor ikke helt fra hverdagen deres, men det fikk en annen plass enn før, en plass lenger bak. Samisk ble språket mellom barna, mens norsk ble språket snakket på skolen og med myndighetene.²⁰

Når bestefar ser tilbake på denne tiden i dag, sier han ikke at opplevelsen var som en typisk åpen konflikt. Isteden så forteller han at det bare var sånn det var. For å klare seg i det hele tatt i samfunnet så måtte man kunne norsk. Samisk hadde lavere status, spesielt i Porsanger-området, sammenlignet med steder som Karasjok og Kautokeino i det minste, der samisk sto sterkere som språk.²¹²² Intervjuet med bestemor bekrefter også at det fantes tydelige geografiske forskjeller langs Porsangerfjorden. På bestefars side, i Brenna og på Børselv-siden, var samisk dagligspråket i mye større grad. På bestemors side, i området rundt Billefjord og Smørfjord, var samisk allerede svakere, og norsk sto ganske sterkt i hverdagen. Hun forklarer at det nettopp var derfor fornorskningen rammet folk på ulikt vis: de som kom fra steder der samisk var førstespråk, merket presset tydelig hardere da de begynte på skolen, fordi de ikke kunne norsk fra før.²³²⁴

Dette viser tydelig hvordan fornorskningspolitikken ikke bare handlet om regler og tabu, men også om hvilke språk som faktisk gav muligheter i samfunnet. Det viser også at bestefars forhold til språket ble formet av mer enn bare tvang fra staten: Han lærte tidlig at norsk var språket som åpnet dører. Og for mange familier ble norsk etter hvert sett på som nødvendig for utdanning, arbeid og et bedre liv. Og akkurat denne tankegangen kom til å påvirke valgene bestefar senere tok i sitt eget familieliv.

Når politikk blir hverdag

Selv om fornorskningspolitikken i utgangspunktet var en statlig politikk, kom det til å påvirke hverdagen til enkeltmennesker på en mer indirekte måte. Den handlet ikke bare om hva du fikk lov til og ikke i skolen eller språk i undervisningen, men også om hvilke språk som faktisk ble sett på som nødvendige og nyttig i samfunnet.

¹⁸ (Skogvang, 2026)

¹⁹ (Høybråten, 2023)

²⁰ (Kåven H. A., 2026)

²¹ (Kåven H. A., 2026)

²² (Henninen, 1974-75)

²³ (Kåven M. H., 2026)

²⁴ (Kåven H. A., 2026)

I bestefars oppvekst ble dette veldig tydelig gjennom skolen og gjennom opplevelsen hans med det norske samfunnet. Samisk var språket han vokste opp med hjemme, men norsk var språket han var nødt til å lære for å klare seg videre i livet. På skolen var undervisningen på norsk, og samisk hadde liten plass. Selv om barna fortsatt pratet samisk med hverandre utenfor klasserommet.

Når bestefar ser tilbake på denne tiden i dag, beskriver han ikke opplevelsen som en direkte konflikt. I stedet sier han: «Det var bare sånn det var.».²⁵ Dette viser hvordan fornorskningen ikke bare foregikk gjennom regler og forbud, men også gjennom holdninger i samfunnet. Når norsk ble språket for skole, arbeid og offentlige institusjoner, ble det etter hvert også språket som mange foreldre mente at barna burde lære først.²⁶ Så på den måten ble en statlig politikk gradvis til en del av hverdagen. Og det bekrefter også intervjuet mitt med bestemor. Hun beskriver ikke overgangen til norsk som noe dramatisk, men noe som etter hvert bare ble naturlig.²⁸ Det gjør det tydelig hvordan fornorskningspolitikken kunne virke så dypt at det ikke ble tenkt over som ytre press, men som en del av familiens egne vurderinger av hva som var nødvendig og lurt.

Dette kan forklare hvorfor bestefars forhold til språket ble delt: samisk var fortsatt en del av hvem han var, men norsk ble språket han knyttet til framtid, trygghet og muligheter.

Valget i familien

Som nevnt i introduksjonen spurte jeg min far hvorfor samisk ikke ble snakket hjemme, svarte han kort og greit: «Vi snakket ikke samisk hjemme. Jeg tror det er på grunn av undertrykkelsen».²⁹ Da bestefar senere ble voksen og fikk egne barn, sto han overfor et valg som mange samiske foreldre i samtiden måtte ta: hvilket språk skulle barna vokse opp med hjemme?

Bestefar hadde selv vokst opp med samisk som morsmål. Språket var en

Onkel Hans til venstre, onkel Ole-Petter i midten, Pappa i buksedress og bestemor til høyre. Foto: Herman Andreas Kåven

²⁵ (Kåven H. A., 2026)

²⁶ (Skogvang, 2026)

²⁷ (Nilsen, 2023)

²⁸ (Kåven M. H., 2026)

²⁹ (Kåven T.-M. E., 2026)

naturlig del av barndommen hans og av livet i lokalsamfunnet. Likevel valgte han og bestemor å snakke norsk til barna sine. Ved første øyekast kan dette virke absurd. Hvorfor skulle en far som selv hadde vokst opp med samisk, ikke gi språket videre til neste generasjon?

Når man ser på historien i lys av fornorskningspolitikken, blir valget lettere å skjønne. Gjennom skolegang og jobb hadde bestefar selv erfart hvor viktig det faktisk var å beherske norskspråket. Da det var kommunikasjon som ga tilgang til utdanning, arbeid og deltakelse i samfunnet. Samisk hadde jo ikke den samme posisjonen i offentlige institusjoner eller i arbeidslivet.

For mange foreldre handlet derfor ikke språket først og fremst om identitet, men om framtidsmuligheter for barna. Ved å bruke norsk hjemme kunne barna få et bedre utgangspunkt på skolen og i arbeidslivet senere. Dette var et valg som ble tatt av omsorg og ansvar for barnas framtid, ikke nødvendigvis fordi man ønsket å legge bort samisk kultur. Det er nettopp her fornorskningspolitikken viser hvor effektiv den kunne være: ikke bare ved å presse språket tilbake, men ved at foreldre selv begynte å ta valg sammen med politikken, fordi de opplevde det som det mest ansvarlige å gjøre.

Her ser jeg på intervjuet med bestemor som spesielt viktig. Hun sier at hun selv ikke lærte samisk i oppveksten, selv om foreldrene hennes kunne språket. De brukte samisk seg imellom, men ikke til barna. Hun vokste opp på den andre siden av Porsangerfjorden, i området rundt Billefjord og Smørfjord, der norsk allerede stod ganske sterkt og samisk ikke var like tydelig hverdagsspråk som i Brenna og på Børselv-siden. Derfor gikk hun også inn i voksenlivet med norsk som sitt naturlige hovedspråk.³⁰

Og det var noe som påvirket språkvalget i hjemmet dirkete. Da hun og bestefar selv fikk barn, var norsk det språket de begge kunne bruke sammen uten hinder. Bestemor forteller også at hun oppfattet norsk som det språket barna ville klare seg best med, og at det derfor ble naturlig å bruke norsk hjemme. Hun sier at det var flere faktorer som virket sammen: bestefars erfaring med fornorskning, hennes egen manglende tilknytning til samisk språk, og at samisk allerede hadde blitt svakere i deler av lokalmiljøet. Dermed viser intervjuet hennes at språktapet i familien ikke bare kan forklares med ett valg, men med flere ting som sammen gjorde norsk til det klare valget.³¹

Og dette blir bekreftet når man ser på hva som skjedde videre i familien. Bestefar sine søsken vokste alle opp med samisk som morsmål, men i dag er det norsk som dominerer blant de gjenlevende. Samisk brukes i veldig liten grad, så lite at bestefar forteller at det nå hovedsakelig bare brukes når han møter på andre eldre som fortsatt kan språket, ofte personer over 60 år.³²

³⁰ (Kåven M. H., 2026)

³¹ (Kåven M. H., 2026)

³² (Kåven H. A., 2026)

Samtidig ser man også tydelige forskjeller i neste generasjon. En av onklene til pappa fant seg partner fra Karasjok, og i deres hjem ble samisk brukt som dagligspråk.³³ Derfor er det også blant deres barn at språket i størst grad er bevart. For de andre i familien, som i større grad etablerte seg i norsktalende miljøer, altså blant annet har norsksnakkende kjærester, ble norsk altså det naturlige språket videre.³⁴ Derfor bekrefter det hvordan språkvalg ikke bare handler om én generasjon, men også om hvem man danner familie med og hvilke språklige omgivelser man lever i.

Samtidig viser bestefars historie at sånne valg kan få konsekvenser som først blir klare senere. I dag forteller han at han opplever det som et tap at barna ikke ble tospråklige: «Nå tenker jeg at det er et tap at jeg ikke har lært mine barn samisk, men det får gå sin gang».³⁵ Selv om valget den gangen ble tatt for å gi barna bedre muligheter, førte det også til at samisk språktradisjon i familien ble svakere. Bestemor derimot fortalte at hun ikke så på det som et tap at barna ikke lærte samisk, eneste var at hun ønsket å kunne samisk når hennes egen bestemor lå på sitt siste pust «da hadde ikke ho trengt å oversette i hodet sitt fra samisk for å snakke norsk med oss».³⁶

Historien lager et bilde for hvordan fornorskningspolitikken ikke bare påvirket mennesker gjennom diverse regler og institusjoner. Den påvirket også hvilke valg foreldre tok i sine egne hjem. Dermed fortsatte politikken å virke gjennom familielivet, lenge etter tiltakene ble gjennomført.

Onkels generasjon: det tause resultatet

Konsekvensene av bestefars valg blir veldig tydelige i neste generasjon i familien. Onkelen min, Ole-Petter Kåven, vokste opp i en familie der hvor samisk fortsatt var en del av bakgrunnen, men ikke var et språk som barna i familien brukte i hverdagen.

Han forteller i intervjuet med meg at barna i familien ikke snakket samisk med hverandre da de vokste opp. De snakket norsk, fordi det var språket som ble videreført til dem fra foreldrene deres. Samisk kunne fortsatt bli brukt av eldre generasjoner eller når de støtte på andre samisktalende, men for barna selv var norsk det naturlige språket å snakke.³⁷

Det jeg synes var mest interessant i intervjuet er hvordan onkelen min beskriver opplevelsen av dette i barndommen. Som barn var ikke dette noe han reflekterte over, at språket var en mangel i hverdagen. Han forklarte nemlig at han ikke opplevde det som et savn at han ikke kunne samisk fordi: «Jeg visste jo ikke at det var noe å savne».³⁸

³³ (Kåven T.-M. E., 2026)

³⁴ (Kåven T.-M. E., 2026)

³⁵ (Kåven H. A., 2026)

³⁶ (Kåven M. H., 2026)

³⁷ (Kåven O.-P., 2026)

³⁸ (Kåven O.-P., 2026)

Denne erfaringen sier mye om hvordan fornorskningspolitikken kunne virke over tid. Språktapet skjedde jo ikke nødvendigvis gjennom dramatiske konflikter eller et brudd i familien. I stedet skjedde det en gradvis endring som etter hvert ble oppfattet som helt normal. Nettopp derfor ble konsekvensene så stille. Når et språk forsvinner litt og litt, kan også tapet bli omtrentlig usynlig for dem som vokser opp midt i det.

Ikke før i voksen alder begynte onkelen min å reflektere over samisk bakgrunn og identitet. Som voksen beskriver han seg tydelig som sjøsame fra Brenna i Porsanger. Men denne bevisstheten over identiteten kom først etter at han fikk mer kunnskap om historien og om fornorskningspolitikken.³⁹

Dette viser hvordan identitet ikke nødvendigvis forsvinner selv om språket gjør det. I stedet kan identiteten endre form. Språket kan forsvinne gradvis fra hverdagen, mens bevisstheten om bakgrunn og tilhørighet først kommer fram senere. Historien hans viser derfor hvordan konsekvensene av en sånn drastisk politisk utvikling kan merkes først flere generasjoner senere.

Læstadianismen: vern, vane eller bakgrunn?

På lik tid som fornorskningspolitikken påvirket samiske samfunn, var også læstadianismen en viktig del av livet til mange nordnorske lokalsamfunn.

Læstadianismen er en kristen vekkelsesbevegelse som oppstod på 1800-tallet gjennom den svenske presten Lars Levi Læstadius. Bevegelsen fikk særlig stor utbredelse i Nord-Norge, Nord-Sverige og Nord-Finland, og mange samiske lokalsamfunn ble sterkt preget av den.⁴⁰⁴¹ Denne bevegelsen fokuserte på en personlig tro, et enkelt liv og sterke moralske normer. Den hadde også et godt fellesskap mellom mennesker som delte troen. I mange områder ble også forkynnelsen holdt på samisk, noe som kunne bidra til å styrke det samiske språket og kulturen i religiøse sammenhenger.⁴²⁴³

Samtidig viser også intervjuene mine at læstadianismen ikke nødvendigvis ble opplevd som noe som dominerte eller egentlig preget hverdagen. Bestefar beskriver den mer som en del av bakgrunnen i

Bestefar. Foto: Privat

³⁹ (Kåven O.-P. , 2026)

⁴⁰ (Rasmussen, 2026)

⁴¹ (Reaidu, 2026)

⁴² (Reaidu, 2026)

⁴³ (Berg-Nordlie, Samenes Historie, 2026)

oppveksten.⁴⁴ Onkelen min forteller også at han aldri opplevde at de tenkte på seg selv som læstadianere i barndommen, selv om han visste at hans bestemor var det selv.⁴⁵ Det var rett og slett bare en del av miljøet de vokste opp i.

Det gjør det jo for så vidt ganske vanskelig å si at læstadianismen hadde én tydelig rolle i utviklingen av språk og identitet i min familie. På den ene siden så kunne religionen bidra til å passe på og bevare samisk språk fordi det ble brukt i religiøse sammenhenger, spesielt på møtene. På den andre siden ble den i familiens hverdag sett på og opplevd mer på som en naturlig del av livet. Og onkel tenker at det samiske språket heller ble brukt som en faktor for å rekruttere folk til religionen enn at det var en trygghet for å bevare samisk kultur.

Men at verken bestefar eller onkel opplevde læstadianismen som noe som dominerte hverdagen, trenger heller ikke bety at den hadde liten betydning. Tvert imot kan det være et tegn på at den var så innarbeidet i miljøet at den ble sett på som en naturlig del av livet, og derfor ikke som noe man tenkte aktivt over. Nettopp det kan ha gitt læstadianismen en veldig stille, men viktig påvirkning. Siden bevegelsen bidro til samfunnets normer om det å innrette seg etter fellesskapet og de rammene man levde innenfor, kan den også ha påvirket hvordan menneskene rundt forholdt seg til språk, identitet og endring. At det kan være en bidragsyter til hvorfor *det bare var sånn*. I så fall fungerte ikke læstadianismen først og fremst som en direkte grunn til språktapet, men heller som en del av den kulturelle bakgrunnen som formet hvordan sånne prosesser ble levd og oppfattet. (Dette er min tolkning, bygget på intervjuene og den historiske bakgrunnen i kildene)

Dermed kommer læstadianismen fram i familiens historie mer som en del av bakgrunnen for livet i lokalsamfunnet enn som en forklaring på språktapet i familien.

Meg selv og den tredje generasjonen

Når jeg ser på historien til familien min i dag, tilhører jeg generasjon to etter bestefar. Jeg har vokst opp med kunnskapen om at familien soleklart har samiske røtter og vi selv er samisk, men at pappaen min sin generasjon har levd uten det samiske språket i hverdagen.

Dette gjør åpenbart at forholdet mitt til samisk identitet er annerledes enn bestefars. For ham var språket en naturlig del av barndommen. For meg er det noe jeg først møter gjennom historier, refleksjon og arbeid med denne oppgaven.

Gjennom intervjuene med bestefar og onkelen min har jeg fått et innblikk i hvordan språket gradvis forsvant fra familien, noe jeg ikke har tenkt over før, eller har visst før nå. Arbeidet med denne

⁴⁴ (Kåven H. A., 2026)

⁴⁵ (Kåven O.-P., 2026)

oppgaven har også gjort noe med hvordan jeg ser på min egen identitet. For før så var det samiske noe jeg visste at jeg hadde en tilknytning til, men uten at det egentlig betydde så mye i hverdagen. Nå opplever jeg det annerledes. Når jeg hører bestefar fortelle om et språk som en gang var naturlig for ham, men som ikke nådde fram til meg, blir det også opplagt at historien faktisk ikke bare handler om fortiden, men om meg selv.

Jeg merker at det skaper en slags dobbel følelse: både en avstand og en nærhet. Avstand, fordi språket ikke er en del av livet mitt, og det gradvis forsvinner fra slekta. Nærhet, fordi jeg nå forstår hvorfor. På den måten så blir ikke oppgaven bare en undersøkelse av historien, men en form for forsøk på å hente tilbake en forståelse av noe jeg ikke ble formidlet.

Man skulle også trodd at for min generasjon så kan dette skape en form for avstand til språket og kulturen. Men for meg så har det vekket en interesse for å forstå historien bak det hele. Og når man begynner å lære mer om fornorskningspolitikken og om hvordan den påvirket familier i nord, blir det også lettere å forstå hvorfor ikke språket ble gitt videre.

På denne måten blir arbeidet med denne oppgaven også en måte å undersøke og finne ut av ting jeg ikke visste fra før om min egen bakgrunn på. Historien til bestefar og onkelen min gir et bilde av hvordan språket forsvant i familien, men også hvordan identiteten har et liv på andre måter. Derfor ønsket jeg også å snakke med bestemor, fordi svaret kanskje ikke bare ligger i det bestefar opplevde, men også i hvordan språket ble brukt, eller ikke brukt, mellom de voksne hjemme. Det gjorde det mye klarere at språket ikke forsvant i kun et valg, men gjennom flere små valg som sammen ble en ny normal. Det var ikke bare staten, skolen og internatet som påvirket familien min, men også at foreldrene i hjemmet hadde ulike språklige utgangspunkt. Når bestefar kom fra et miljø der samisk sto sterkt, mens bestemor kom fra et område der språket allerede var svekket, ble norsk det naturlige fellesspråket mellom dem.

Dette viser at identiteten ikke forsvant, men heller endret form. Språket ble borte fra hverdagen, men bevisstheten om hvor vi kommer fra, lever videre. Kanskje det er akkurat derfor denne oppgaven kjennes så viktig for meg.

Meg selv til venstre, fetter Thomas, Bestemor, søster Thale, Bestefar, kusine Carina, fetter Patrick, søster Thea og søster Lotte.

Foto: Helen Ebbesvik Kåven

Konklusjon

I min familie ser jeg at fornorskningen ikke bare presset bort et språk. Den gjorde også at språktapet ble opplevd som fornuftig, normalt og nødvendig. Først i senere generasjoner har det blitt mulig å sette ord på hva som faktisk gikk tapt. For historien til min bestefar og min familie viser hvordan fornorskningspolitikken kunne påvirke mennesker utenfor reglene som ble ført i skolen og av staten. Og at nettopp denne politikken påvirket hvilke valg familier tok i sine egne hjem.

Bestefar vokste opp med samisk som morsmål, men lære norsk som følge av statens politikk fordi det var nødvendig for å klare seg i samfunnet. Da han senere fikk barn, valgte han å snakke norsk til dem for å gi dem best mulige framtidsmuligheter. Resultatet av det ble at neste generasjon vokste opp uten samisk som språk i hjemmet.

For onkelen min var ikke dette noe han tenkte over som barn. Først senere i livet begynte han å forstå at han hadde en samisk identitet, og hvordan språket hadde forsvunnet fra familien.

På denne måten viser denne historien hvordan fornorskningspolitikken ikke bare presset vekk et språk. Den gjorde også at språktapet kunne oppleves som noe naturlig og nødvendig. Først i ettertid ble det sett på som noe som gikk tapt, og noe som skapte anger.

Samtidig viser historien at identitet for all del ikke forsvinner selv om språk gjør det. For selv om samisk språk gradvis forsvant i familien gjennom generasjonene, finnes det fortsatt en bevissthet om samisk bakgrunn og historie, og den samiske identiteten er hos oss alle. Så ved å undersøke denne historien kan både nye og eldre generasjoner få en bedre forståelse av fortiden, men og av seg selv.

Historien til bestefar viser derfor hvordan fornorskningen ikke bare var en politikk ført av staten, men en prosess som nådde oss helt inn i familielivet. Språket forsvant ikke fordi noen tok det fra oss i én eneste hendelse, men fordi det sakte sluttet å bli brukt. Det som en gang ble valgt bort for å gi bedre muligheter. Er i dag det vi prøver å forstå – og kanskje finne tilbake til.

Bestefar. Foto: privat

Referanser

- Berg-Nordlie, M. (2026, Mars 20). *Alta-saken*. Hentet fra Store Norske Leksikon:
<https://snl.no/Alta-saken>
- Berg-Nordlie, M. (2026, Mars 19). *Fornorsking*. Hentet fra Store Norske Leksikon:
https://snl.no/fornorsking?utm_source=chatgpt.com
- Berg-Nordlie, M. (2026, Mars 19). *Samenes Historie*. Hentet fra Store Norske Leksikon:
https://snl.no/samenes_historie?utm_source=chatgpt.com
- Henninen, T. (1974-75). *Skoledirektørens rapporter - rapport fra Porsanger*.
[Skoledirektørens skolerapporter 1974-75](#)
- Høybråten, D. (2023, Juni 1). *Sannhet og forsoning - grunnlag for et oppgjør med fornorskningsspolitikk og urett mot samer, kvener/norskfinner og skogfinner*. Hentet fra sannhets- og forsoningskommisjonen:
https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/sannhets--og-forsoningskommisjonen/rapport-til-stortinget-fra-sannhets--og-forsoningskommisjonen.pdf?utm_source=chatgpt.com
- Kåven, H. A. (2026, Mars 10). Intervju med Bestefar. (L. E. Kåven, Intervjuer)
- Kåven, M. H. (2026, mars 20). intervju med bestemor. (L. E. Kåven, Intervjuer)
- Kåven, O.-P. (2026, Mars 11). Intervju med onkel. (L. E. Kåven, Intervjuer)
- Kåven, T.-M. E. (2026, Mars). Intervju med Pappa. (L. E. Kåven, Intervjuer)
- Nilsen, L. V. (2023, Mai 30). *Historien om den norske rasismen*. Hentet fra Nasjonalbiblioteket:
https://www.nb.no/historier-fra-samlingen/historien-om-den-norske-rasismen/?utm_source=chatgpt.com
- Rasmussen, T. (2026, Mars 19). *Læstadianere*. Hentet fra Store Norske Leksikon:
https://snl.no/l%C3%A6stadianere?utm_source=chatgpt.com
- Reaidu. (2026, mars 19). *Læstadianismen - lestadianisma*. Hentet fra Reaidu:
https://result.uit.no/reaidu/vare-tema/religion/laestadianismen/?utm_source=chatgpt.com
- Risto, T. (2026, Mars 20). *Kautokeino-opprøret*. Hentet fra Store Norske Leksikon:
<https://snl.no/Kautokeino-oppr%C3%B8ret>
- Skogvang, S. F. (2026, Mars 19). *Fornorskningsspolitikk*. Hentet fra Store Norske Leksikon:
https://snl.no/fornorskningsspolitikk?utm_source=chatgpt.com